

Липень 2016

Розумна О.

«Пріоритети політики культурної дипломатії України».

Аналітична записка

Культурна дипломатія визнається вагомим безпековим чинником не лише в національних масштабах, а й на рівні Європейського Союзу. Зокрема, під час Європейського культурного форуму у Брюсселі (квітень 2016 р.) уповноважена з питань зовнішньої політики ЄС Ф. Могеріні визначила культурну дипломатію ключовим фактором в міжнародній політиці ЄС, заявивши про створення окремої інституції, Європейського культурного центру, з метою об'єднати зусилля країн-членів ЄС у цій галузі [1] ([Національний інститут стратегічних досліджень](#)).

У Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» одним з десяти першочергових напрямів реформ визначено Програму популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, ефективним інструментом якої має стати культурна дипломатія.

У «Довгостроковій стратегії розвитку української культури – стратегії реформ» однією зі стратегічних цілей визнано: «розвиток міжнародної діяльності та популяризація української культури», «координацію та системний підхід до популяризації національного культурного продукту, інформації та знань про Україну, поширення європейських підходів, культурних здобутків і різноманітних форм культурного виявлення в Україні» [2].

Одним із завдань держави у проекті Довгострокової стратегії розвитку культури в Україні до 2025 р., розробленому Альянсом культури, визначено «підтримувати міжнародну присутність української культури через залучення найкомпетентніших представників сфери культури і/або створення релевантних інституцій» [3].

Тобто запит на державну політику культурної дипломатії вже сформовано. Однак необхідно наголосити, що сьогодні в Україні вона не працює. Більш того, горизонталь суб'єктів цієї політики, як з боку громадянського суспільства, так і з боку окремих державних інституцій, вже сформовано: активні українці-експати, об'єднані у мережу Global Ukrainians, яскраві митці-учасники колабораційних проектів, менеджери і куратори, спеціальний структурний підрозділ Міністерства закордонних справ України, культурно-інформаційні центри при дипломатичних

представництвах. Однак для створення засад цієї політики з боку держави бракує політичної волі.

Аби політика культурної дипломатії стала дієвою, необхідно розглядати її як важливу **складову реформи дипломатичної служби** України, враховувати необхідність впровадження цієї політики в стратегії зовнішньої політики України.

Проблеми формування політики культурної дипломатії України в цілому полягають у відсутності візії, а на практиці стосуються відсутності документа – дорожньої карти, у найближчому майбутньому – стратегії політики культурної дипломатії.

Супутніми проблемами, подолання яких є першочерговим, є проблеми модернізації культурно-інформаційних центрів, налагодження механізму фінансування цих центрів, відсутність аналітичної бази, моніторингових досліджень, недостатньо активна позиція Міністерства культури України.

Впроваджуючи політику культурної дипломатії в Україні, потрібно максимально використати такий ресурс, як культурно-інформаційні центри при дипломатичних установах, робота яких на сьогодні вимагає серйозного переформатування. Позитивна динаміка проявляється у призначенні ефективного керівництва структурного підрозділу МЗС із культурної дипломатії. Прецедент з керівником культурно-інформаційного центру в Парижі показує, що особиста мотивація та план дій – ключові позиції для успіху майбутньої роботи.

Для оптимізації роботи центрів сьогодні необхідно:

- переглянути законодавство, у першу чергу, «Положення про Міністерство закордонних справ України», в якому не відображено курс на культурну дипломатію [4];
- розробити критерії ефективності роботи центрів;
- висунути кваліфікаційні вимоги до керівників культурно-інформаційних центрів.

Впровадження політики культурної дипломатії є неможливим поза адекватною культурною політикою: охорони культурної спадщини, підтримки меценатства, сприяння національному книговидавництву і кіновиробництву, становлення інституцій сучасного мистецтва та підтримки національних культурних індустрій. Саме від цієї політики залежить можливість створення якісного національного культурного контенту. Особливий акцент у сприянні створенню цього контенту має ставитися на культурних проектах, що містять у собі колабораційну складову.

Не менш важливим, ніж зовнішній напрям культурної дипломатії є її внутрішній вектор, так звана *domestic public diplomacy*. У першу чергу,

ідеться про розвиток культурних комунікацій між регіонами шляхом запуску програм резиденцій, культурних ініціатив на зразок «Культурна столиця України».

Висновки

Культурна дипломатія як інструмент національної безпеки та іміджевої стратегії України присутня лише в окремих виявах (окремі успіхи окремих персон – митців, дипломатів, кураторів), але їй бракує системності. Міжнародні культурні комунікації і досі залишаються дисперсними, не скоординованими, хоча чимдалі потужнішими.

Для налагодження політики культурної дипломатії сьогодні необхідним є рух у наступних пріоритетних напрямках:

- реформування діяльності культурно-інформаційних центрів при дипломатичних установах;
- налагодження платформи горизонтальних зв'язків та інституалізація політики, створення національного інтерфейсу взаємодії з міжнародним культурним середовищем;
- стимулювання створення якісного контенту для міжнародних культурних комунікацій з наголосом на колабораційних проектах та просуванні сучасного мистецтва, літератури (у першу чергу перекладів);
- внутрішня культурна дипломатія, сприяння зростанню культурних кластерів у регіонах та міжрегіональних культурних комунікацій.

Рекомендації

Кабінету Міністрів України:

1) визначити розробників проекту **Стратегії політики культурної дипломатії** – документа, який визначить мету, завдання, ключові напрями діяльності у відповідній сфері, забезпечить синергію дипломатичної та культурної політик, зокрема, відповідатиме пункту 10 Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» («Програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі»), а також враховуватиме розроблений Альянсом культури проект Довгострокової стратегії розвитку культури в Україні до 2025 р., одним із завдань якої є «підтримувати міжнародну присутність української культури через залучення найкомпетентніших представників сфери культури і/або створення релевантних інституцій»;

2) внести зміни до Постанови КМУ № 281 від 30 березня 2016 р. **«Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України»** в частині розширення завдань МЗС України, зокрема:

– пункт 3 *«участь у формуванні та реалізації державної політики, спрямованої на інтеграцію України до європейського політичного,*

економічного, правового простору з метою набуття членства в ЄС» викласти у редакції: «участь у формуванні та реалізації державної політики, спрямованої на інтеграцію України до європейського політичного, економічного, культурного, правового простору з метою набуття членства в ЄС»;

– доповнити перелік основних завдань МЗС України положенням: *«реалізація завдань (політики) культурної дипломатії»* (попри заявлений курс відомства на впровадження політики культурної дипломатії, у документі жодного разу не згадується поняття «культури» або «культурної дипломатії»);

3) внести зміни до Постанови Кабінету Міністрів України № 102 від 8 лютого 2012 р. «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки забезпечення міжнародного позитивного іміджу України та здійснення заходів щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України» стосовно створення *можливостей фінансування діяльності з культурної дипломатії*;

4) запровадити програму підтримки перекладів мовами світу творів, написаних українською мовою.

Міністерству закордонних справ України:

– з метою вдосконалення роботи культурно-інформаційних центрів розробити критерії ефективності роботи центрів;

– передбачити вимоги до керівників центрів перед їх призначенням щодо плану та стратегії роботи цих центрів;

– закріпити за культурно-інформаційними центрами функції моніторингових досліджень сприйняття образу України у країні перебування та попиту на український культурний продукт.

Спільно Міністерству культури України та Міністерству закордонних справ України:

1. Запустити пілотний проект з культурної дипломатії, залучивши потенціал культурно-інформаційних центрів та недержавного сектору, який буде спрямовано на аудиторію кількох європейських країн;

2. На основі реалізації вищезазначеного проекту розробити бізнес-модель інституції-прообразу Українського інституту.

Міністерству культури України:

1. Розробити програму сприяння розвитку актуальної культури і мистецтва, підтримки українських креативних індустрій та стимулювання їх участі у соціально-культурному розвитку.

2. З метою стимулювання розвитку внутрішнього вектору культурної дипломатії (domestic public diplomacy):

а) забезпечити присутність у стратегіях розвитку міст культурного компоненту;

б) здійснити меппінг та аналіз культурного потенціалу регіонів;

в) створити програми резиденцій для українських митців з різних регіонів держави;

г) розробити та розпочати впровадження Національної програми «Культурна столиця України», яка передбачатиме державне фінансування та залучення державно-приватного партнерства.

Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка:

розглянути можливість присудження Національної премії імені Тараса Шевченка творам за «іноземною квотою», які будуть присвячені українській тематиці, стверджуватимуть гуманістичні цінності, неупереджено висвітлюватимуть демократичні процеси в Україні, сприяючи формуванню іміджу України як сучасної європейської держави.

Перелік посилань

1. Speech of the HR/VP Federica Mogherini at the Culture Forum in Brussels [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2016/160420_03_en.htm.

2. Довгострокова стратегія розвитку української культури – стратегія реформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248862610>.

3. Довгострокова стратегія розвитку української культури до 2025 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://culture2025.org.ua/wpcontent/uploads/2016/02/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F-2025-200220161.pdf>.

4. Положення про Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF>.